

De man die nooit bestaan heeft

non-fictie Hoe de nazi's briljant werden misleid door Hans Renders

In februari 1943 vond een Spaanse visser een dode Britse militair op het strand. Aan zijn jas was een koffertje gebonden waarin papieren zaten die erop wezen dat de aanstaande invasie van de geallieerden niet op Sicilië – zoals de geallieerden van plan waren en zoals Hitler verwachtte – maar op Kreta zou gaan plaatsvinden. De Britse auteur Ben Macintyre heeft de hand weten te leggen op een koffer documenten met gegevens over deze misleidende operatie die een nazat van een Britse veiligheidsagent onder zijn bed had liggen en maakte van dit historische gegeven een prachtig boek, *Operation Mincemeat. How a Dead Man and a Bizarre Plan Fooled the Nazis and Assured an Allied Victory*.

Macintyre is heel precies nagegaan wie dit plannetje – dat onder de naam Mincemeat door de Engelse geheime dienst was opgezet – had bedacht, hoe vreselijk ingewikkeld het was om het tot een goed einde te brengen en hoe het werkelijk van invloed is geweest op het verloop van de Tweede Wereldoorlog. Ewen Montagu en Charles Cholmondeley van de Britse geheime dienst MI5 waren van die agenten zoals je die in James Bondfilms ziet: excentriek, arrogant, belezen en ambitieus genoeg om de vijand op de gekste manieren om de tuin te leiden. In hun vrije tijd repareerden ze antieke auto's, verzamelden vlinders en waren ze bevlogen bibliofielen. Ian Fleming, de auteur van James Bond, was dan ook een collega. Het idee voor Mincemeat kwam overigens uit een detective van Basil Thomson, een

agent van Scotland Yard die tijdens de Eerste Wereldoorlog in Frankrijk actief was.

Het nadeel van geheime agenten is dat ze kunnen doorslaan of overlopen. Dus bedachten Montagu en Cholmondeley dat het beter was een dode man fictief tot leven te wekken in de hoedanigheid van een RAF-piloot. Het plan was al gek genoeg want de nazi's waren extreem wantrouwig over informatie die al dan niet gecodeerd in hun handen viel. Daarom bedachten Montagu en Cholmondeley iets wat in feite te zot was om waar te zijn. Ze legden de hand op het lijk van een eenzaam gestorven outcast en voorzagen die van een complete biografie.

Achter elke opmerking in de paar brieven en rekeningen die hij op zijn lichaam droeg, werd een werkelijkheid gecreëerd die weliswaar nep was, maar die anderzijds zo realistisch en concreet moest zijn dat de Duitse geheime dienst geen enkele argwaan zo u krijgen. Dus de foto

van zijn vriendinnetje ging terug op een werkelijk bestaand jong meisje dat een vriend 'aan het front' had. Aan de hand van verborgen aanwijzingen in brieven, kleding en identiteitskaart werd een sociale werkelijkheid geconstrueerd die zich met goed speurwerk uitstreckte tot ze venentwintig getuigen van het zogenaamde bestaan van deze William Martin.

Met behulp van een technisch medewerker van MI5 die later onder de naam Q in *James Bond* figureert, stopten ze Martin in een ijscapsule en lieten die door een onderzeeër vlak voor de kust van een neutraal land afzinken, met de bedoeling dat het lijk op het strand zou aanspoelen. Dat werd dus Spanje. Tal van Britse instanties werd opgedragen administratieve sporen achter te laten van Martin. En samen met een berichtje in *The Times* en een paar gecodeerde boodschappen via de telex werd geloofwaardig gemaakt dat Martin met zijn vliegtuig gecrashed was in de Middellandse Zee.

Vanwege die Spaanse neutraliteit moest het lijk met verzegelde documenten volgens de diplomatieke codes aan Engeland overgedragen worden, maar dan zou alle moeite voor niks zijn geweest. Gelukkig voor de Engelsen was het Spaanse overheidsapparaat zo corrupt als maar zijn kon. Duitse experts wisten de papieren te lezen zonder dat het zegel verbroken werd. Na maandenlang goed gespeeld getouwtrek van de Engelsen kwamen de verzegelde enveloppen terug naar Londen. Een van tevoren bijgevoegde oogwimper die alleen kon ontbreken als de papieren waren opengevouwen, ontbrak inderdaad. Missie geslaagd.

Hoewel Goebbels in tegenstelling tot Hitler bleef twijfelen, lieten de nazi's zich op een dwaalspoor brengen en verplaatsten honderd zestigduizend manschappen van Sicilië naar Sardinië en Kreta. De geallieerde invasie op Sicilië op 10 juli 1943 werd een succes.

Operatie Mincemeat was in grote lijnen al bekend nadat Montagu er begin jaren vijftig een boek over schreef en in 1956 in de VS de film *The Man Who Never Was* uitkwam. Ben Macintyre baseert zich behalve op dat boek en een indrukwekkende hoeveelheid secundaire bronnen zoals nalatenschappen en correspondenties ook op een ongepubliceerde autobiografie van Montagu waarin het wemelt van de details die deze begin jaren vijftig niet mocht publiceren, ondermeer over de echte identiteit van William Martin. Macintyre heeft dankzij zijn hardnekkige speurwerk en zijn stilistische bril duidelijk gemaakt hoe de Britse geheime dienst met vernuft tot in de verste uithoeken van Europa, en daarbuiten, de geschiedenis een beetje naar zijn hand heeft gezet. ■

ROBERT CAMMILLON/MI5

De Duitsers lieten zich op een dwaalspoor brengen en haalden troepen weg uit Sicilië

